

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 17

26 april 1970

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Een nieuwe beginselverklaring

Het Humanistisch Verbond heeft sinds zijn oprichting in 1946 de behoefte gehad om in een kort stuk van niet meer dan één bladzij de beginselen en de doelstellingen van het humanisme weer te geven, aangeduid als de beginselverklaring. Een kleine tien jaar later heeft men een nieuwe versie gemaakt en vorig jaar is opnieuw besloten een nieuwe beginselverklaring op te stellen. Veranderen de humanistische beginselen dan zó snel, zult u zich misschien afvragen, als u dit hoort. Daarop is het antwoord zonder meer: neen. Wat wel verandert is de hele situatie waarin wij ons in Nederland bevinden, in geestelijk en in maatschappelijk opzicht. Wat tien, twintig jaar geleden als iets bijzonders van het humanisme werd gezien, is vaak door anderen overgenomen of gemeengoed geworden. Maar ook de manier waarop toen het humanisme onder woorden werd gebracht, was aan die tijd gebonden. In een nieuwe situatie zijn andere dingen belangrijk en worden de dingen ook anders gezegd. En daarom is nu een commissie bezig te proberen een eigentijdse weergave van het humanisme te formuleren. Als het, zover is, en dat zal in het najaar zijn, komt er een ontwerp, dat aan de leden van het Humanistisch Verbond wordt voorgelegd — maar vóór die tijd is het erg belangrijk, dat de commissie in haar werk wordt ondersteund door voorstellen en suggesties van alle humanisten, die zich daartoe geroepen voelen. We zijn dankbaar voor wat we reeds ontvingen, maar we verwachten bepaald nog meer bijdragen. Om ieders meedenken zoveel mogelijk te bevorderen, wil ik u graag, als voorzitter van de commissie, enigszins op de hoogte brengen van de stand van zaken in onze discussies.

We hadden misschien wel uit kunnen gaan van de huidige beginselverklaring, die van 1955 dateert, door hier en daar wat veranderingen aan te brengen. Enkele briefschrijvers hebben dit ook gedaan, omdat zij in grote trekken het wel eens waren met die oude verklaring. Toch waren er zoveel bezwaren, dat we wilden proberen helemaal opnieuw te beginnen. Er waren bezwaren tegen de vorm, die wat moeilijk en ouderwets aandoet, maar vooral ook tegen som-

mige punten van de inhoud. Als het alleen om de vorm ging, was het alleen een kwestie van wat duidelijker herschrijven geweest. Maar de inhoud zelf staat op een aantal punten ter discussie. Ik noem u er enkele. Er werd gezegd, dat het humanisme niet uitgaat van een bijzondere openbaring. Is dit tegenwoordig echter wel een voldoende onderscheiding van een godsdienstige overtuiging? Zijn er niet veel godsdienstigen, die dit zouden onderschrijven? We zouden dus een preciezer verschil moeten aangeven, of... juist niet. Is het vandaag nog nodig, dat het humanisme uitdrukkelijk verklaart wat het niet is; kunnen we niet volstaan met alleen een positieve benadering? Begrijpt u me goed: ik wil niet beweren, dat de verschillen tussen godsdienst en humanisme zijn uitgewist, zelfs niet als het gaat om een progressieve vorm van christendom, — het Humanistisch Verbond is een vereniging van buitenkerkelijken en moet dat blijven. De vraag is alleen: is het niet voldoende om een karakteristiek van je eigen overtuiging te geven, zonder dat je je direkt afzet tegen een andere?

In de tweede plaats zou ik als voorbeeld willen geven van een zaak, die diskutabel is geworden: het waardebesef, dat niet naar willekeur kan worden gewijzigd. Wordt hier niet te zeer vertrouwd op een geweten, een waardebesef, dat kan voorschrijven, hoe te handelen? Wordt er niet gesuggereerd, dat wij in het bezit zijn van vaste, blijvende waarden, al wordt dan niet erbij gezegd welke het zijn. Het zijn vragen, waarop het antwoord nog niet is gegeven, vooral omdat we toch blijven zoeken, wat de grond is van ons moreel handelen.

Tenslotte hebben we bepaald de neiging, sterker dan vijftien jaar geleden, om ons duidelijk kritisch op te stellen ten opzichte van de maatschappij, en ten opzichte van die machten, die de humanisering belemmeren of tegengaan. Dit punt krijgt juist nu groter aandacht.

Maar... met al deze moeilijkheden tot formulering, en met de wetenschap dat ook de modernste beginselverklaring veroudert — is het niet beter af te zien van een beginselverklaring? Er zijn enige stemmen opgegaan, die dit inderdaad

een radio-uitzending van zondag 26 april 1970

voorstonden — u hebt er ook in een vorige uitzending over kunnen horen. Men denkt dan dat een beginselverklaring of zo vaag is, dat hij daarmee zinloos is of zo konkreet, dat velen er juist door worden afgestoten. Men suggereert zelfs, dat het de bedoeling zou zijn door middel van een beginselverklaring de rechtgelovigheid te testen. Dit laatste is pertinent onjuist en wat het eerste betreft: wij menen, dat het humanisme inderdaad een gemeenschappelijke overtuiging van zeer velen is, een overtuiging, die onder woorden gebracht kan worden en vaak ook moet worden. Het Humanistisch Verbond is niet zomaar een willekeurig samengeraapt stel mensen, maar stoelt op het fundament van een bepaalde levensovertuiging. Het loont de moeite om die te omschrijven — misschien is daarvoor de term „beginselverklaring” als zodanig niet gelukkig en kunnen we beter van bijv. „uitgangspunten” spreken, maar dat neemt niet weg dat er bepaalde grondbeginselen zijn, waaruit ieder, die zich humanist noemt, leeft.

Ik wil u graag een aantal van deze beginselen noemen, waarover wij ons totnogtoe in onze commissie hebben beraden. Het zijn niet meer dan voorlopige bouwstenen, waarvan bepaald nog niet vaststaat of ze en hoe ze in het eindresultaat worden opgenomen.

Het humanisme is een levensovertuiging, dat wil zeggen een beginsel van waaruit men (bewust of soms onbewust) leeft. De gedachte zou kunnen opkomen, dat het humanisme zo algemeen-menselijk is, dat eigenlijk iedereen humanist is. Toch bedriegt hier de schijn: wanneer we het humanisme zoals het zich voordoet, bekijken, zijn er wel degelijk eigen kenmerken, die — misschien moeten we zeggen helaas! — niet

bij ieder mens voorkomen of op de voorgrond treden. Kenmerkend zijn met name het beroep op redelijk inzicht en de bereidheid elk standpunt ter discussie te stellen. Het uitgangspunt wordt uitsluitend in menselijke vermogens gezocht en het doel in de volledige ontplooiing van zichzelf en de ander, dit in solidariteit en in verantwoordelijkheid voor het gehele leven. De gevolgen hiervan zijn een geëngageerdheid in de maatschappij om te komen tot een zo groot mogelijke humanisering, en een voortdurend verzet tegen alles wat ingaat tegen de menselijke waardigheid.

Het humanisme neemt stelling tegen elke onmenselijkheid, zoals die onder meer optreedt in vormen van discriminatie, ongelijkheid, politieke en economische onvrijheid. Het humanisme is verdraagzaam tegenover andersdenkenden zolang de menselijkheid niet wordt aangetast. Wanneer wij dit alles zo zeggen, dan is er toch één ding dat duidelijk naar voren springt: humanisten willen optreden tegen alles wat onmenselijk is en tegen wat menselijk geluk en ontplooiing in de weg staat, maar zij doen dat niet zomaar uit een toevallige opwelling. Zij doen dit omdat zij een ideaal hebben van de mens, zoals hij zou moeten en kunnen zijn, als hij het zelf maar niet steeds weer bedierf. Het is daarom nog steeds uitermate belangrijk om dit mensbeeld bewust te maken en levend te houden, tegen alle onmenselijkheid in. Een heel bescheiden poging daartoe wil de commissie voor de nieuwe beginselverklaring ondernemen. Ik hoop dat u met ons mee wilt denken en eventueel de resultaten daarvan aan ons toezenden.

W. van Dooren

Denk eraan

Denk eraan dat de mens een wolf is,
dat hij loert op een slachtoffer,
denk er altijd aan, ook nu,
op dit ogenblik, in april,
onder deze betrokken lucht,
terwijl het is of je heel zacht het koren kunt horen groeien,
terwijl de meisjes het onkruid wieden
en de leeuwerik jubelt,
denk eraan, ook nu!

Als je van de wijn proeft in de kelders van Randersacker,
als je sinaasappels eet in de tuinen van Alicante,
als je inslaapt in hotel Miramar, vlakbij het strand van Taormina,
als je op allerzielen een kaars offert op het kerkhof van Maastricht,
als je vissend je net ophaalt boven de Doggersbank,
als je in Detroit een schroef van de lopende band pakt,
als je rijstplantjes poot op de sawah's van Sumatra,
als je per muilddier over de Andes trekt, —
denk eraan!

Denk eraan als een hand je streelt,
als je vrouw je omhelst,
als je kind lacht!

Denk eraan dat als de katastrofe weer achter de rug is
iedereen zijn onschuld zal weten te bewijzen!

Denk eraan:
niet op de kaart liggen Korea en Bikini,
maar in je eigen hart.
Denk eraan dat je schuld hebt aan al het verschrikkelijke
dat ver van je bedreven wordt.

Guenter Eich

Erich Fromm

De thans 70-jarige auteur studeerde sociologie en psychologie in Duitsland en promoveerde in 1922 in Heidelberg. In 1933 emigreerde hij naar de U.S.A. waar hij aan verschillende universiteiten en instituten doceerde. Sinds 1951 is hij hoogleraar aan de Nationale Universiteit te Mexico.

Hij is lid van de American Humanist Association (A.H.A.) één van de aangesloten organisaties van de I.H.E.U., het overkoepelend lichaam van alle humanistische organisaties in de wereld.

In een geheel nieuwe serie zijn thans 5 van zijn boeken in paperback verschenen.

De titels zijn:

De angst voor vrijheid — 224 blz. f 9,90

Fromm concentreert zich hier op één aspect van de karakterstructuur van de moderne mens, die beslissend zal zijn en centraal zal staan voor heel de culturele en sociale crisis van onze tijd, n.l. de betekenis van de vrijheid voor de moderne mens.

De zelfstandige mens — 206 blz. f 9,90

In menig opzicht is, zegt de schrijver in zijn voorwoord, dit boek een voortzetting van „de angst voor vrijheid”. Voor een goed begrip is het lezen van beide boeken wel gewenst om een volledig voorbeeld te verkrijgen van de door hem ontwikkelde karakterologie. Noodzakelijk is het evenwel niet.

De gezonde samenleving — 274 blz. f 12,90

Dit boek is een vervolg op „de angst voor vrijheid”. Trachtte hij in dit boek aan te tonen, dat de totalitaire bewegingen tegemoet kwamen aan de diep ingewortelde behoefte van de mens, de in de moderne wereld verworven vrijheid te ontvluchten, in „de gezonde samenleving” wil hij aantonen, dat het leven in de democratie van de twintigste eeuw in menig opzicht slechts een andere vorm van vlucht voor de vrijheid vertegenwoordigt.

Liefhebben, een kunst, een kunde — 176 blz. f 9,90

Deze studie wil de lezer ervan doordringen dat, hoezeer hij ook moge streven naar liefde, zijn pogingen gedoemd zullen zijn te mislukken, als hij zich niet met de grootst mogelijke energie wijdt aan de ontplooiing van zijn totale persoonlijkheid, en daardoor een „creatief” mens te worden.

Psychoanalyse en religie — 156 blz. f 9,90

Valt in „de zelfstandige mens” de volle nadruk op de ethiek, in dit boek concentreert de schrijver zich op het probleem van de religie. Aangezien ethiek en religie ten nauwste samenhangen is er sprake van enige overlapping.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. „De Humanistische Pers” Utrecht.

Aktie Steunfonds

De maart-aktie van het Steunfonds is tot dusver een groot succes gebleken. Op dit ogenblik (23-4-'70) is reeds meer dan

f 165.000

ontvangen en nog dagelijks komen er bedragen binnen.

Dank hiervoor aan alle gevers.

Mocht u nog geen gevolg hebben gegeven aan uw voornemen, dan hier nog even het gironummer. Giro 6168 - Steunfonds Praktisch Humanisme Amersfoort.

Verschenen is:

Verdraagzaamheid

uitgave nr. 37 van het Nederlands Gesprekscentrum (N.G.C.) 44 blz. f 2,50.

Deze brochure is samengesteld door Dr. H. Bongers, Mr. K. Groen, Dr. S. L. Kwee, Prof. Dr. Ir. A. F. van Leeuwen S.J., Mej. Dr. M. Nolte, Prof. Dr. T. J. C. J. Nuyens, Drs. J. G. van der Ploeg, Prof. Dr. H. de Vos en Mr. H. B. J. Waslander.

Achtereenvolgens worden behandeld de vraag wat verdraagzaamheid is, de gronden, de grenzen en de toepassingen van verdraagzaamheid en ten slotte de verdraagzaamheid tussen de volken.

Ongetwijfeld een nuttige uitgave, nu de grenzen van het al of niet toelaatbare zo in discussie zijn.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

Ook in 1970 tentenkampen voor:

Jongens en meisjes van 10 t/m 12 jaar
op het kampeerterrein van de stichting voor Zon en Vrijheid te Vierhouten,
van 27 juni t/m 4 juli en
van 1 augustus t/m 8 augustus.
Prijs: f 105,—.

Jongens en meisjes van 13 t/m 15 jaar
op het kampeercentrum van de vereniging voor Openbaar Onderwijs te Renesse op Schouwen-Duiveland,
van 27 juni t/m 7 juli en
van 29 juli t/m 8 augustus.
Prijs: f 125,—.

De voorbereiding is erop gericht om de kampen tot een echte kampeergemeenschap te maken, waarin leiding en deelnemers als gelijken met elkaar omgaan, en waarin zoveel mogelijk ruimte geschapen wordt voor uiteenlopende initiatieven en wensen van iedereen.

Mocht u belangstelling hebben, dan kunt u een foldertje aanvragen bij:

Stichting Humanisties Jongeren Centrum,
Kommissie kampwerk,
Postbus 2332,
Utrecht.

Draai-ommetje

Vermoedelijk geïnspireerd door de recente maanvlucht zond één van onze lezers ons een krantenartikel van 2 april 1924.

„Maan blijft maan” staat daarin, maar ook dat is nu niet meer waar.

Wij laten hieronder het stukje volgen, dat onder bovengenoemde titel werd geplaatst.

F. — Er zijn nu weer vier Amerikaansche leger-vliegtuigen, in Californië opgestegen op reis, de wereld om. De heeren hebben niet bepaald opdracht om een record te scheppen. Integendeel! Er is op vier maanden uit en thuis gerekend. Het gaat dus in het tempo van onzen vliegtocht naar Indië, waarvan men weinig meer hoort. Majoor Blake is in '22 van Londen tot een beetje voorbij Calcutta gekomen. Ook hij wilde, als een bromvlieg, die om een tol vliegt, met den draai mee, zijn kringetje vol maken. Hij liep vast. Later heeft een Italiaansch eskader van Rome uit Tokio gehaald, waar ze maar even vier maanden over deden; en twee Portugeezen haalden tegen den draai in Zuid-Amerika, ook met de noodige tusschenstations. Het draaiom-reisje met of tegen den stroom, is nog niemand gelukt. Het vliegen over verre zeeën, wacht op een hoogvliegmaschine, die op een tienduizend meter hoogte, waar de lucht om weg te blazen is, met lichte motoren ras dóórschiet. Men calculeert al met deze machine. Nu de vier Yankees onderweg zijn, zegt de vooruitziende fantasie: tusschen den eersten Kanaaltocht, en Parijs—Londen in zeven kwartier, liggen ook maar vijftien jaren. En tusschen deze wereldreis en de mogelijkheid van het jaar 1940 om met een ticket van Cook om de wereld te gonzen, Maandags weg en voor den Zaterdagavond weer thuis, ligt stellig geringere en kleinere inventie. Ik las trouwens dezer dagen een brochure van een Duitschen ingenieur: Hermann Oberth, „Die Rakete zu den Planetenräumen” die nog niet tevreden is met het bromvliegen rondom onze aarde, op een tien duizend meter hoogte, nog binnen onzen dampkring. Hij wil een paar waarnemers en Meerenbergers in een raket met 11 kilometer aanvangssnelheid, buiten den dampkring schieten, tot een nieuw „Himmelskörper”, een margarine maan. Ze worden opgeschoten op 5500 meter hoogte, aan een kabel halfweg tusschen twee sterke vliegmaschinen. En nà geaproviandeerd door nieuwe juist-berekende raketten. Terugkeer zal onmogelijk wezen. Maan blijft maan. Dit alles wordt niet opgedischt, als een Jules Verne-fantasie; maar als „Iernst”. Zoover is het al met ons arme stakkers van menschen gekomen.

Om intusschen op de dampkringsvliegreis rondom de wereld, en ook op Jules Verne terug te komen; al deze vliegreisplannen hebben we weer eens in de archiefkasten laten nasnuffelen, waar

de recordreizen benedenwaarts, op kaartregister liggen. Wij kennen allen het schijnrecord van Phileas Fogg in 80 dagen, dat hij namelijk bij zijn eerste uitgave in 1872 haalde. Nellie Bly van haar eigen Elizabeth Cockrane, sloeg dit record in 1890, als correspondentie van The World. Zij hield zich aan de reisroute van Jules Verne; maar ging niet als Fogg dwars door Indië, maar met de boot er omheen. Zij was uit en thuis in 72 dagen en 6 uur. Een 18 jaar oude schrijversverbeelding was daarmee in de realiteit geklopt. Vervolgens was George Francis Train tien jaar lang wereldkampioen, nadat hij de juffrouw met vijf dagen had geslagen. In 1901 werd de reis in 60 dagen en 13 uur door Charles Fitzmorris volbracht. Frederick bracht het record twee jaar later op 54 dagen en 7 uur. Toen kwam een groote sla-jut-slag, nadat de trans Siberische spoorweg was aangelegd. Colonel Burnley Campbell, een amateur, bracht het record in 1907 op 40 dagen en 18 uur. André Jaeger-Schmidt van l'Excelsior deed vier jaar later zijn krant de eer aan, die haar naam opeischt. Hij stroopte er een heelen dag af. De Amerikanen konden dat weer niet zetten; en in '13 (gelukkige tijden) deed John Mears van The New Yorker Sun de reis in 35 dagen en 21 uur. Dat is tot nog toe „het” record. Zoolang de spoor door Siberië niet beter loopt, is er ook geen kans dit te verbeteren. Mears legde per dag 587 mijl af. Zijn beste 24 uur waren Indiana harbour—New York: 955 mijl. Hij reisde ook nog op een koopje, nl. voor 12 cent de mijl; zijn heele reis kwam slechts op 836 dollar en 41 cents; en daarbij sprak hij geen andere taal, dan die waarin hij ook kabelde en schreef. Hoe mooi was toen de wereld, hoe als een bromtol voor een kind, zong en kleurde ze bont — voor den gelukkige, die haar een draaiommetje mocht volgen. Als we werkelijk in 1940 van Maandag tot Zaterdag rond kunnen komen, zal het maar beter zijn, dat het op tien duizend meter hoogte gebeurt, want onze mooie aardetol wordt gaandeweg grijs en gelijkkleurig als een beschimmelde aardappel. Het zal geen genot meer zijn er op neer te zien.

Het wonderbaarlijkste gebruik, dat de mens van zijn verstand heeft gemaakt is wel dit: het voor een meesterstuk te houden, het niet te gebruiken en dus, geboren met vleugels, deze af te snijden.

Lichtenberg (1742-1799)